

priznali državi najvišjo oblast: to so prej - po konkordatu - imeli najvišji cerkveni dostojanstveniki; šlo je zlasti za novošegno šolo in za sveti zakon.

Prej je bilo že rečeno, kako močno je napredovalo šolstvo. Omenili smo tudi že novošegno šolo, ki je hrepelala in še hrepeli po samih vzorih na šolskem polju. Ta razvitost šolstva je tudi močno pospeševala časnikarstvo ter nam celo vzbudila nekaj novih časopisov za šolo in pouk.

„Slovenski učitelj.“

glasilo učiteljskega na Štajerskem.

Prej omenjeno strankarsko cepljenje med Mladoslavci in Staroslavci se je pokazalo tudi med slovenskimi učitelji. Tako malo jih je bilo in takrat jih je bilo še precej manj od danes. Nalbrže so še nekateri drugi vzroki delovali na ono nesrečno dvojenje med njimi. — Razcepili so se bili! Novotarska stranka je zapustila dobro ukoreninjenega „Učiteljskega Tovarisa“ ter je ustanovila svoj poseben list „Slovenski učitelj“. Ta list za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje, je urejal in zalagal I. Lapaine, tedaj učitelj na Štajerskem. Izhajal je v Mariboru po trikrat v mesecu, a s prvim letnikom nehal leta 1873. Potem se je nekaj prelevil, zakaj naslednjega leta do njega smrti koncem petega tečaja (1877.) je bil „Slovenski učitelj“ glasilo učiteljskega društva za slovenski Štajer. Izhajalo in zalagalo ga je rečeno društvo v Ljutomeru po dvakrat v mesecu, listnik je bil v Mariboru.

„Šola.“

glasilo goriških učiteljev.

Po prenehanju „Slovenskega učitelja“ je ostal „Učiteljski Tovarisk“ znotraj sam edini slovenski šolski list, dokler se ni iznova pričelo cepljenje učiteljskega po kronovinah.

V solčni Gorici je leta izhajati „Šola“. Zgodovinar slovenskega časnikarstva pravi v brošuri „Časnikarstvo in naši časniki“ nastopilo: „To glasilo goriških učiteljev se je leto odtlejati z letom 1880, ter se še sedaj oglašja v zvezkih vsako leto (t. i. bilo leta 1884.). Tak list, četritletnik, je gotovo vreden vse pohvale in podpore, kakor hitro goriškim učiteljem ne zmanjkuje duševnega gradiva zanj, a pa gnotne zaloge.“

„Popotnik.“

Dalle piše: „Tam v Celju, v tem močno pomemčenem mestecu na Štajerskem, pa izhaja „Popotnik“, list za šolo in dom, in sicer 10. in 25. dne vsakega meseca. Tudi ta šolski časopis je leta 1880, zagledal beli dan.“

Kolik napredek v 40. letih, od leta 1843., ko smo dobili in imeli edine „Novice“ do sedanjega časa, sedanjega leta (op. 1884.), ko prebujenemu narodu slovenskemu po raznih deželah in v raznih krajih izhaja 27 do 28 raznih slovenskih časopisov.“

„Slovenski učitelj.“

glasilo „Slovenske Zveze“

Dvalet let je preteklo, preden se je pojavil med slovenskimi časniki nov šolski list.

V 24. števu „Učit. Tov.“ leta 1900. citamo v delegacijskem poročilu Zaveznega zborovanja v Mariboru to-le:

„Učiteljski Tovarisk“ in „Popotnik“ sta dobila hudega konkurenta v novoustanovljenem listu „Slovenskem Učitelju“, katerega izdala neka stranka na Kranjskem, ki se je ravno s tem črtvom javno postavila proti ogromni večini slovenskega učiteljstva. Ker list ni mogel privabiti izmed zavednega učiteljstva skoro nobenega naročnika, je uprizorila dotična stranka agitacijo, da si „Slovenskega Učitelja“ naroče kolikor mogoče vse šole, oziroma kraji šolski sveti.“

Danes vidimo, da je bila bojazen tedanjega poročevalca neopravičena. Kmalu za listom je ustanovila dotična politična stranka tudi učiteljsko organizacijo „Slovenske Zveze“, katere glasilo je postal „Slovenski Učitelj“. Tóda tudi s tem si ni bil list mnogo na boljšem, svojega namena stranka s tem ni dosegla, zakaj kakor živi danes organizacija od neposvetnega učiteljstva, od katehetov in duhovščine, tako živi in je odvisen tudi list sam še danes od katehetov in duhovščine.

„Jugoslovanski Učiteljski list.“

Ob prevratu koncem leta 1918. je pričel izhajati „Jugoslovanski Učiteljski list“, kot glasilo organizacije učiteljskega v Ljubljani. Prvi letnik je letos zaključil s šestimi številkami.

Če se list reformira v dijaški list strokovnega značaja ter razširi svoj de-

lokrog na vsa jugoslovanska učiteljska, da nam bo razpravljati o dijaških vprašanjih našega naraščaja ter podajati sliko o gibanju učiteljskega dijaštva vseh jugoslovanskih učiteljskih, ima list še lepo bodočnost pred seboj in se gotovo vzdrži.

Ostati pa mora strogo na nevtralnem podlagi ter nima izrazito zastopati nobene struje učiteljskega stanu in ima zasledovati stanovsko-politiške smotre zgolj v informativnem smislu.

Seznani imamo naš naraščaj z vsej stanovskimi smotri in organizacijami in tudi v tem oziru služiti kot nepristransko informativno glasilo našega dijaštva.

To bi bila tudi neobhodna potrebna izpopolnitev naše stanovsko-časnikarske organizacije, ki to bomo morali vzdržati v korist razvoja našega stanu.

Ustanovitev „Učiteljskega Tovarisa“.

Na drugem mestu govorimo, kako težavno je bilo ustanavljati časopise v dobi, ko je pričel izhajati „Učiteljski Tovarisk“.

Od leta 1849 do 1861 so se oglašali razni glasovi o potrebi šolskega lista. Najbolj je pa propagiral to misel ustanovitelj „Učiteljskega Tovarisa“, Andrej Praprotnik sam.

O tem piše A. Marn v svoji razpravi „Slovenska knjiga v XIX. veku“ nastopno:

Marljivo se je oglašal A. Praprotnik v ljubih Bleiweisovih „Novicah“ že leta 1849.

Tam piše v „Prijaznem pogovoru o šolskih rečeh“ o potrebi učiteljskega časopisa, češ, slovenski učenci so nas že prekosili z „Vedežem“!

Z ozirom na tozadevni nasvet s Štajerskega je A. Praprotnik odgovoril:

Resnično bi učiteljski časopis k povzdigi šol in slovensčine veliko, veliko pripomogel. Poleg drugih potreb, ki jih šole in učenci krvavo pogrešajo, je gotovo tudi ta, da bi se učenci in vsi šolski prijatelji v lastnem časopisu bratsko in prijazno pomenili; kaj in kako bi bilo bolje za našo slovensko mladež, kako bi se ovire in protivniki odvrnili. — In važno je tudi to, da bi temu našemu časopisu dobili poštenega in učenega moža za urednika. —

Taki glasovi so se slišali v javnosti še večkrat, dokler ni leta 1860 stopil Praprotnik pred slovensko javnost z dovršenim dejstvom in napisal sledeče:

„Mnogo in lepo so že govorile „Novice“ o učiteljskem časniku, in gotovo vsak učenik in šolski prijatelj mora potrditi tako lepo misel. Tudi mi, nekateri ljubljanski učenci, že davno srčno želimo, da bi imeli svoj časnik. Za tega voljo smo že zato nagovorili in dobili založnika, kar je za to treba.“

Ako se nam vse po sreči izide, bomo začeli z novim letom, in sicer vsak mesec, izdati nov šolski list, ki bo govoril (glej prvi program!) — Tako bomo poskrbeli ter upamo in se trdno zanašamo, da nas bodo naši bratje in vsi drugi domorodci podpirali in nam pomagali. —

Tako je napovedal A. Praprotnik nov šolski list v „Novicah“ leta 1860 str. 395, in 1. prosinca 1861 je izšel v Ljubljani „Učiteljski Tovarisk“, list za šolo in dom, ki mu je bil tiskar in založnik J. R. Milic, odgovorni urednik pa Andrej Praprotnik.

Praprotnik piše o tem v „Črticah iz mojega življenja“ sam: „Leta 1861 sem osnoval in jel na svetlo izdati prvi slovenski šolski list „Učiteljski Tovarisk“, katerega sem največ sam spisoval.“

Marn piše o tem v „Slovenski knjigi v XIX. veku“: „Koliko je A. Praprotnik vam pisal v „Tovarisa“ ali koliko je trpel s svojim listom, ki ga je urejal 12 let zaporedoma, od 1861 — 1873, to se vse tukaj popisati ne more.“

Z veseljem so pozdravili učitelji ustanovitev „Učiteljskega Tovarisa“. Z datumom decembra 1860. leta piše kot odgovor na prednaznanilo v „Novicah“, „Rodoljub Podratitovski“ (Levičnik) v prvi številki „Uč. Tov.“ v dopisu z gorenjskih planin sledeče:

„Pozdravljena, srčno pozdravljena nam bodi, draga Ljubljana, ker izpolnila si želje vsakemu pravemu slovenskemu učitelju z ustanovitvijo novega učiteljskega časnika. — Učitelji peterih slovenskih škofij katerim vam je Bog dal dal posebne umnosti, podpirajte novo ustanovljeni časnik z obilnimi literarnimi doneski! — Kdor se zmožnega ne čuti, delati s peresom za nov list, naj vsaj z naročnino ne hodi za plot.“

V lokalih, kamor zahajamo, zahtevajmo naš list!

Šmernice za našo bodočo stanovsko-šolsko časnikarsko organizacijo

Štirje sovražni časopisi
skodujejo več nego 100.000
mož na bojišču.

Napoleon.

Eno važnih vprašanj naše bodoče skupne organizacije vsega jugoslovanskega učiteljstva v državi je organizacija našega stanovskega in šolskega časopisa v okvirju organizacije. Od tega časopisa bo naše gibanje mnogo odvisno; od tega časopisa bo odvisna prožnost naše organizacije. Zato je potrebna, še preden se kaj ukrene v tem oziru, debata, ki nam razpoloži ves kompleks vprašanj, ki so zvezana s to reorganizacijo, in nam razbistri pojme o tem vprašanju.

Stanovsko-politiška glasila.

Neobhodna potreba je, da ostane — oziroma se ustanovi — po en stanovsko-politiški list za področje vsakega višjega šolskega sveta, ki bo razpravljati o lokalnih stanovskih in šolsko-politiških vprašanjih in na ta način razbremenjeval naš centralni stanovsko-politiški list in organizacijo z vprašanji, ki ne zanimajo celokupnosti.

Stremiti bo moral ta list za tem, da se vsa naša načela izvajajo in uveljavljajo pri višjem šolskem svetu in drugih šolskih korporacijah v dotičnem področju.

Stremiti bo pa moral tudi za tem, da se vrši gibanje naših okrajnih organizacij dotičnega področja v zmislu naših skupnih načel in taktike, vedno oziraje se na celoto.

Sto in sto je lokalnih vprašanj, ki je potreba, da se prej lokalno izkristalizirajo, preden dozore za celoto in se splošno uveljavijo.

Poleg tega bi morali imeti en skupen organ za jugoslovansko učiteljstvo vse države, ki bi razpravljati o važnih vprašanjih celokupnega učiteljstva, o vprašanjih, ki zadevajo izvedbo ministrstva prosvete in se imajo uveljaviti za vso državo. Ta list naj bi bil hkrati informativni list po stanovskem in šolsko-politiškem polju dveh držav in narodov izven kraljestva SHS. Pečati bi se moral v prvi vrsti z materialnimi in pravnimi vprašanji, ki zadevajo učiteljstvo vse države.

Hkrati bi pa moral pospeševati gibanje naše centralne organizacije in biti vez med centralo in našimi okrajnimi društvi.

Stvar glavnega urednika bi bila, da bi znal črpati važna lokalna vprašanja po stanovskem in šolsko-politiškem polju v državi in zainteresirati zanje vse učiteljstvo v državi.

Vprašanje nastaja le, kateri izmed obeh vrst naj bo tednik in kateri mesečnik, oziroma polmesečnik?

Ako so lokalna gibanja močna in agilna, tedaj bo tudi centrala močna! Tudi le več lokalnih in podrobnih vprašanj, ki še niso dovršena in potrebujejo več besede. Zato gradimo prav, če pustimo lokalnim listom tedensko izhajanje in centralnemu glasilu damo resnejšo obliko mesečnika ali polmesečnika. Nikakor pa ne, da bi mu omejili ob važnih slučajih in prilikah izredno izdajanje.

Finančno bi se dalo tudi na ta način lažje rešiti to vprašanje. S propagiranjem močne stanovske zavesti lokalno bo tudi močna stanovska zavest celokupnosti. Dala bi se pa za organizirano učiteljstvo vse države uvesti obveznost stanovskega glasila in na ta način izvesti četrti številko v mesecu kot skupno številko.

To glede stanovsko-politiškega glasila!

Pedagoško-znanstveno glasilo.

Idealno izvedljiva bi bila realizacija našega skupnega pedagoško-znanstvenega glasila. V tem oziru se lahko združijo vsi dosedanj pedagoško-šolski listi v veliko pedagoško-znanstveno revijo jugoslovanskega učiteljstva, ki bi bila plod in vodilen organ skupne duševne kulture vsega jugoslovanskega učiteljstva. Revija bi bila lahko velika in lepa, obširna in bi črpala sotrduke iz vsega jugoslovanskega učiteljstva in znanstvenikov ter bi bila razširjena do zadnjega organiziranega učitelja v državi. V tem slučaju bi razpolagala z močnimi denarnimi sredstvi in bi bila lahko tudi polmesečnik.

Na dobri propagandi stanovsko-politiških glasil bi prospevalo tudi to skupno glasilo naše duševne kulture in duševnega dela.

Glasilo našega učiteljskega dijaštva.

Kot neobhodno potrebni tretji del naše časnikarske organizacije smatram ustanovitev skupnega glasila za naše učiteljsko dijaštvo. Tak skupen list za naše stanovsko dijaštvo bo studenec, iz katerega bodo vse naše organizacije črpale neminljivo

moč, in bo poživljajoča sila našim organizacijam v bodočnosti.

Enotnost bo uvedel v naše učiteljsko vprašanje, seznanil in zedinil bo že naše dijaštvo za bodoče skupno delo.

Izvedel bo enotno organiziranje in proučevanje socialnih in gnotnih vprašanj in položaja našega učiteljskega dijaštva.

Do danes stoji naše učiteljsko dijaštvo še samo in osamljeno v boju s svojim socialnim položajem, dokler se ne pribori do kruha; potem vstopi v stanovsko organizacijo, katere deli so mu čestokrat popolnoma nepoznani. Nenaraven prehod!

Naše učiteljsko dijaštvo potrebuje vzgoje enake visokošolskemu samovzgojanju, ker prestopi potem takoj v praktičen poklic; ne pa da se ga vzgaja in postopa z njim, enako kakor s srednješolskim dijaštvom.

Zato organizaciji našega učiteljskega dijaštva, medsebojne zveze in ustanovitve lastnega dijaškega lista ni smatrati kot prepovedan sad in je že enkrat potreba zavreči ta nazor!

Za to se morajo zanimati tudi naše stanovske organizacije in njih zastopniki v šolskih korporacijah!

Vsako tako gibanje morajo naše organizacije sebi v korist z vso silo podpirati.

Finančno bi tak list lahko prospeval, če bi bil zasnovan za tako široko podlago in bi bil od tega položaja odvisen tudi njega obseg in izhajanje.

Preosnova „Učiteljskega Tovarisa“ iz neodvisnega glasila v društveno glasilo.

Prvotno je bil „Učiteljski Tovarisk“ neodvisno šolsko glasilo in kot tak lastnina prvega urednika in ustanovitelja Andreja Praprotnika in tiskarja R. Milica. Imela sta v tem oziru medsebojno pogodbo. Ko je ta pogodba po smrti tiskarja Milica prenehala, je Praprotnik izročil svoj list Slovenskemu učiteljskemu društvu v Ljubljani.

O tem je poročal tedanji predsednik društva Andrej Zumer na občnem zboru dne 29. grudnia 1890 tako:

„Kot tretji važnejši dogodek v našem društvu naj omenim, da je v teku tega društvenega leta ustanovitelj „Učiteljskega Tovarisa“, ravnatelj Andrej Praprotnik, po skoraj tridesetletnem uredovanju ponudil svoj list društvu, katero ga je radostno sprejelo in ima torej od te dobe svoje glasilo.“

Nadalje je poročal na istem zborovanju tov. Ivan Krulac sledeče: „V seji 11. grudnia 1889 se je poročalo o uspehih pogajanj s solastnico „Tovarisevo“, gospo Miličevu, katere smatra odbor kot dovolj ugodne. S tem si je naše društvo izvolilo „Učiteljskega Tovarisa“ za svoje glasilo. Volil se je redakcijski odbor, kateremu sta duši v redakciji urednik in začasni lastnik tov. Andrej Zumer, v administraciji pa tov. Fran Kokalj. Gospoda, kdor ve, koliko opravila je z izdajanjem lista, ta ve ceniti delovanje teh mož.“

Preosnova „Učiteljskega Tovarisa“ v stanovsko-politiško glasilo Zaveze jugoslov. učiteljstva.

Kot glasilo Zaveze slovenskih učiteljskih društev je bil sprva proglašen „Popotnik“, a „Učiteljski Tovarisk“ je bil glasilo Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani. Oba lista sta bila šolska lista s pretežno pedagoško vsebino.

Najprej se je oglašil „Učiteljski Tovarisk“ v tem oziru, ki je leta 1897 v 18. številki v članku „Slovenskemu učiteljstvu“ pripoznal nesmisel in neekonomičnost dveh enakih pedagoških listov. Med drugim je pisal v tem članku:

„Premalo nas je slovenskih učiteljev ali bolje povedano: smo še vedno premalčini, primanjkuje nam še vedno stanovske zavednosti, da bi mogli vzdržati dva lista z enakim programom.“

Lahko si pa pomagamo iz te zagate, če mlajši naših listov izpremeni svoj program ter postane nekaka „Pedagoška revija“, ali kaj takega ter bi izhajal v mesečnih snopcih. Mislimo, da bi se tudi slavni direktorij Zaveze ne protivil taki pretvorbi.“

Enako je pristal tudi „Popotnik“ na to idejo in se izrekel za reorganizacijo obeh listov.

Leta 1899 se je pa oglašil tozadevno v drugi številki „Ljubljanski Zvon“ s sledečimi besedami: „Z veseljem smo čitali“ v 20. in 21. številki lanskega „Popotnika“ v nekem dopisu s Kranjskega predlog o preosnovi obeh naših pedagoških listov, izmed katerih naj eden („Učiteljski To-